

УДК 378.016:796.894

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-1\(15\)-176-183](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-1(15)-176-183)

Максимченко Володимир Іванович старший викладач кафедри здоров'я та фізичної рекреації, Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Соборна Площа 8/1, <https://orcid.org/0000-0002-6087-934X>

Тихонова Світлана Володимирівна старший викладач кафедри фізичного виховання, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 956, <https://orcid.org/0000-0003-2965-9688>

Панчук Андрій Паладійович кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики фізичної культури і спорту, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, вул. Пластова, 29 А, <https://orcid.org/0000-0002-1670-5772>

Панчук Ілона Вікторівна старший викладач кафедри теорії і практики фізичної культури і спорту, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, вул. Пластова, 29 А, <https://orcid.org/0000-0003-0518-0701>

Кириченко Віталій Миколайович старший викладач кафедри здоров'я та фізичної рекреації, Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Соборна Площа 8/1, <https://orcid.org/0000-0002-0342-4808>

ДОСВІД ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ

Анотація. Проблематика фізичного, психологічного та соціального здоров'я здобувачів освіти є актуальною на повісті дня. В останні роки спостерігається стрімка тенденція погіршення здоров'я підростаючого покоління, що пов'язано з дуже багатьма факторами. У зв'язку з тими подіями, які відбуваються в нашій країні у більшості студентів спостерігається недостатня рухова активність, що зумовлює розвиток різних захворювань, зниження розумової та фізичної працездатності людини. Така тенденція почала спостерігатися, ще з початком світового карантину, коли навчальні заклади перейшли на дистанційне навчання, ця ситуація погіршилася в рази.

У зв'язку спочатку із довготривалою пандемією, яка склалася у світі та Україні зокрема, а тепер із військовим станом усі виші перейшли на дистанційне навчання.

Крім того, великим стресом для тіла й погіршення стану здоров'я студентів і викладачів є постійне перебування у сидячому положенні перед комп'ютером, оскільки саме так відбувається дистанційне навчання. Тому закладами було проведено відповідну роботу для теоретичного та практичного забезпечення студентів матеріалами, які б допомогли виконувати фізичні вправи та займатися спортом у домашніх умовах не лише під час занять із предмету, а й між парами.

У статті окреслено форми проведення дистанційного навчання з фізичного виховання, розглянуто напрацьований досвід, які мають заклади вищої освіти з викладання фізичного виховання. Проаналізовано роль, місце та можливості дистанційного навчання з фізичного виховання для студентів і викладачів.

Можна зробити висновок, що організація дистанційного навчання вимагає від викладачів розробки нових форм і методів роботи зі студентською молоддю.

Ключові слова: фізичне виховання, дистанційне навчання, війна, освіта.

Maksymchenko Volodymyr Ivanovych Senior Lecturer at the Department of Health and Physical Recreation, Bila Tserkva National Agrarian University, 8/1 Soborna Square, Bila Tserkva, <https://orcid.org/0000-0002-6087-934X>

Tykhonova Svitlana Volodymyrivna, Senior Lecturer, Department of Physical Education, Vinnytsia National Technical University, 956 Khmelnytske Shosse, Vinnytsia, <https://orcid.org/0000-0003-2965-9688>

Panchuk Andrii Paladiiovych, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Theory and Practice of Physical Culture and Sports, Rivne State University of the Humanities, 29 A Plastova St., Rivne, <https://orcid.org/0000-0002-1670-5772>

Panchuk Iona Viktorivna, Senior Lecturer at the Department of Theory and Practice of Physical Culture and Sports, Rivne State University of the Humanities, 29 A Plastova St., Rivne, <https://orcid.org/0000-0003-0518-0701>

Kyrychenko Vitalii Mykolaiovych, Senior Lecturer at the Department of Health and Physical Recreation, Bila Tserkva National Agrarian University, 8/1 Soborna Square, Bila Tserkva, <https://orcid.org/0000-0002-0342-4808>

EXPERIENCE OF PHYSICAL EDUCATION IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE DURING THE WAR

Abstract. The issue of physical, psychological, and social health of students is high on the agenda. In recent years, there has been a rapid trend of deterioration

in the health of the younger generation, which is due to many factors. In connection with the events taking place in our country, most students have insufficient physical activity, which leads to the development of various diseases, a decrease in mental and physical performance. This trend began to be observed with the beginning of the global quarantine, when educational institutions switched to distance learning, and this situation worsened significantly.

First, due to the ongoing pandemic in the world and Ukraine in particular, and now due to martial law, all universities have switched to distance learning.

In addition, constant sitting in front of a computer is a great stress for the body and deterioration of the health of students and teachers, as this is how distance learning takes place. Therefore, institutions have carried out appropriate work to theoretically and practically provide students with materials that would help them exercise and play sports at home, not only during classes, but also between pairs.

The article outlines the forms of distance learning in physical education, considers the experience gained by higher education institutions in teaching physical education. The role, place and opportunities of distance learning in physical education for students and teachers are analyzed.

It can be concluded that the organization of distance learning requires teachers to develop new forms and methods of working with students.

Keywords: physical education, distance learning, war, education.

Постановка проблеми. З початком повномасштабної війни в Україні, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, майже всі заклади вищої освіти перейшли на дистанційний формат навчання, особливо це стосується тих вишів, які знаходяться на Сході України. Більшість студентів та викладачів рятуючись від обстрілів виїхали за кордон. Саме тому на нашу думку дистанційне навчання з фізичного виховання є найбільш оптимальним та безпечним під час воєнних дій в Україні. Саме тому на сьогоднішній день знаходження способів та методів проведення занять з фізичного виховання у закладах вищої освіти є актуальним питанням. Також актуальною є потреба про турботу фізичного, психологічного та соціального здоров'я молоді, адже в останні десятиліття у нашій державі спостерігається стрімка тенденція до погіршення здоров'я у підростаючого покоління, яка пов'язана із малою руховою активністю, що в свою чергу призводить до зниження розумової та фізичної активності та значно підвищує ризик розвитку різних захворювань. А тому важливим та актуальним питанням сьогодення є розроблення потужного комплексу з фізичного виховання здобувачів вищої освіти під час воєнних дій в Україні на основі вже набутого досвіду у ЗВО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На основі аналізу наукових надбань з проблематики фізичного виховання у ЗВО України виявлено, що в останні роки такими дослідженнями займалися такі вчені: Вацеба О. М.,

Винничук О., Герцик М., Грибан Г. П., Кукарський О. С., Присткпа Є. Н. та інші. але не дослідженою залишається проблематика організації фізичного виховання у закладах вищої освіти в умовах війни.

Метою статті є здійснення аналізу наукових робіт, які присвячені дослідженню фізичного виховання у вищих закладах освіти України під час війни та розглянути досвід, який вже мають ЗВО з організації фізичного виховання в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. Вищі заклади освіти вже стикалися з проблемою навчання фізичному вихованню під час пандемії коронавірусу COVID 19. Саме тому вже більшість закладів вищої освіти мають певний досвід щодо проведення занять з фізичного виховання. Одні виші перейшли повністю на дистанційне навчання, а інші які знаходяться на більш безпечних територіях проводять або повноцінні заняття, або змішане навчання (з дотриманням заходів безпеки під час повітряної тривоги).

На основі аналізу наукових досліджень, щодо зазначеної нами проблематики ми виявили, що на законодавчому рівні є Положення про дистанційне навчання в якому головний акцент робиться на індивідуалізованому процесі набуття знань, навичок, і способів пізнавальної діяльності, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому освітньому Е-середовищі [1].

Але виникає певне протиріччя, як зберегти практичний аспект фізичного виховання здобувачів вищої освіти та організувати здійснення педагогічного процесу з допомогою дистанційного навчання, та ще й при цьому стимулювати та мотивувати молодь до самостійних занять з фізичної культури.

Матеріали теоретичного та практичного розділів передбачає оволодіння студентами системою науково-практичних та спеціальних знань, які необхідні для розуміння природних та соціальних процесів функціонування фізичного виховання суспільства та особистості, вміння їх адаптивного, творчого використання для особистісного та професійного розвитку, самовдосконалення, організації здорового способу життя при виконанні навчальної, професійної та соціокультурної діяльності [2].

У Буковинському державному медичному університеті для проведення практичних занять з фізичного виховання визначено базові види рухової діяльності з урахуванням матеріально-технічної бази до якої здобувачі можуть мати доступ: спортивні ігри, фітнес, загальна фізична підготовка. У процесі самостійних занять студенти вдосконалюють фізичні якості та рухові навички, закріплюють теоретичний та практичний матеріал, готуються до складання контрольних нормативів. Зміст самостійних занять розробляється з урахуванням фізичної підготовленості конкретного студента [3].

У цьому виші розробили модель реалізації освітніх програм дисциплін циклу «Фізична культура та спорт» з урахуванням електронного навчання та дистанційних освітніх технологій:

1. Навчальні заняття проводяться із застосуванням сервісів та ресурсів платформи Meet (лекції, семінари, консультації та установчі консультації на практичні заняття).

2. Платформа електронного інформаційно-освітнього середовища MOODLE використовується для розміщення навчально-методичних матеріалів.

3. Для організації он-лайн навчання викладачі використовують ZOOMю

4. Викладачі заздалегідь планують перебіг заняття, визначають регламент його проведення.

5. Необхідність декількох підключень викладач визначає самостійно в залежності від виду заняття.

6. Якщо студента немає технічної можливості бути присутнім на занятті практикується надання відео звітів про самостійну роботу з теми заняття [4].

В цьому виші акцент робиться на тому, що у період дистанційного навчання передбачається інтенсивна самостійна робота.

У Національному технічному університеті «Харківського політехнічного інституту» викладання фізичного виховання в умовах війни також проходить у дистанційному режимі. В цьому виші розроблено дистанційний курс.

- Через офіс 365 та чат телеграм, відео зустрічі в Zoom сплановані установчі лекції, надані методичні матеріали та визначені зустрічі для запитань та відповідей.

- Сплановані навчальні результати, яких повинні досягти студенти.

Викладачі даного вишу вважають, що ефективнішим буде проведення дистанційних лекцій, методичних і самостійних занять фізичними вправами під чітким керівництвом викладача, в умовах в яких перебуває студент.

До основних форм занять, які студенти виконують самостійно віднесено:

- Ранкова гігієнічна гімнастика (щоденно).

- Фізичні вправи протягом дня (1-2 рази на день, щоденно).

- Тренувальні заняття 2-3 рази на тиждень (30-45 хвилин тривалість тренувальної вправи).

Для забезпечення знань з фізичної культури студенти виконують реферати з актуальних тем, переглядають учбові відеофільми з різних змагань, вивчають правила технічних прийомів, вивчають біографії видатних спортсменів та пишуть есе [5].

Харківська державна академія фізичної культури почала впроваджувати дистанційне навчання ще з 2015 року, за допомогою розробленого курсу «Спортивна метрологія». Таке рішення було прийнято у зв'язку з тим, що більшість студентів є професійними спортсменами і постійно знаходять то на тренуваннях, то на змаганнях. Під час війни цей курс було вдосконалено і його продовжують використовувати.

Курс було розроблено за допомогою системи MOODLE. За допомогою цього курсу можна застосовувати наступні форми навчання: створювати і зберігати портфоліо кожного студента: всі виконані ним роботи, всі оцінки і коментарі викладача до робіт, всі повідомлення у форумі. Викладач може створювати і використовувати в рамках курсу будь-яку систему оцінювання. Всі оцінки з кожного курсу зберігаються у зведеній відомості.

За допомогою MOODLE можна контролювати «відвідуваність», активність студентів, час їх навчальної роботи в мережі.

Модульна структура системи забезпечує простоту використання системи для студентів і викладачів. Також за допомогою даної системи підтримується обмін файлами будь-яких форматів – як між викладачем і студентом, так і між самими студентами. А наявність форуму дає можливість організувати обговорення проблем, при цьому обговорення можна проводити в групах.

В процесі навчання використовуються наступні форми навчання: подача теоретичного матеріалу – стисло, інформативно, лекції у формі тез, з включенням інформаційних блоків; практичні роботи – відео демонстрації прикладу виконання завдання для роботи, завдання для самостійного виконання; підсумкова атестація за темою – у вигляді тестів; спілкування з викладачем за допомогою зворотного зв'язку (електронної пошти) та за допомогою веб-камери; онлайн-консультації з викладачем по найбільш важким темам (у встановлені терміни) [6].

У Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ викладачі вважають, що фізичне виховання є складовою всебічного розвитку людини. Воно спрямоване на забезпечення фізичного розвитку індивіда, зміцнення здоров'я, морфологічне і функціональне вдосконалення організму в цілому. Чим більше розвинені фізичні і духовні сили людини, тим вищий рівень її працездатності і результативності праці. Здорова людина більш активна, мобільна, життєрадісна і загалом життєздатніша. Саме тому вони рекомендують під час воєнного стану ні в якому разі не припиняти займатися фізичними вправами. Для цього кафедрою фізичного виховання запропоновано дистанційну роботу з виконання різних комплексів фізичних вправ за допомогою інтернет платформи ZOOM, СУДН «Moodle» [7].

Висновки. Отже, розглянувши досвід фізичного виховання у вищих закладах освіти України під час воєнних дій, ми дійшли висновку, що майже

всі виші перейшли на дистанційний формат навчання. Але кожний вуз по-своєму його організовує. Одні заклади розробляють певні програми для проведення занять з фізичного виховання в умовах воєнного стану, а інші проводять згідно програми навчання. Всі викладачі при цьому застосовують різні платформи та комп'ютерні можливості.

Література:

1. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України 25.04.2013 № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13/conv#n4>.
2. Дащук А. М. Дистанційна форма навчання на післядипломному етапі підготовки лікарів: реалії та перспективи. *Досягнення і перспективи впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України*: матеріали Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю, присвяченої 160-річчю з дня народження І. Я. Горбачевського. (м. Тернопіль, 15-16 травня 2014 р.) Тернопіль : ТДМУ. 2014. Т. 2. С. 423–425.
3. Васюк О. Теоретико-методичні аспекти організації дистанційної освіти. *Вісник Книжкової палати України*. 2011. № 2. С. 30–32.
4. Слухенська Р. В., Литвинюк Н. Я., Бамбурак В. Б., Тодераш В. Д., Маланій В. І. Організація навчання дисципліни «Фізична культура та спорт» в умовах дистанційного навчання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 2022. Випуск 8 (153). С. 90-93.
5. Борейко Н. Ю. Організація дистанційного навчання студентів з фізичного виховання в умовах пандемії: практичний досвід. *Здоров'я нації і вдосконалення фізкультурно-спортивної освіти*: матеріали 2-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 22-23 квітня 2021 р.). Харків: Мадрид, 2021. С. 16-20.
6. Бойченко Н. В., Алексеева І. А., Алексенко Я. В. Оптимізація навчальної роботи студентів спеціалізації «фізичне виховання та спорт» за допомогою спеціально розробленого дистанційного курсу «Спортивна метрологія». *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 2016. Випуск 7 (77). С. 12-15.
7. Счастливец В. І., Рожченко В. М. Фізичне виховання здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану. *Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні*: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації. (м. Одеса, 3 травня – 13 червня 2022 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 420-422.

References:

1. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dystantsiine navchannia [On approval of the Regulations on distance learning]: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy 25.04.2013 № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13/conv#n4> [in Ukrainian].
2. Dashchuk A. M. (2014) Dystantsiina forma navchannia na pisliadyplomnomu etapi pidhotovky likariv: realii ta perspektyvy [Distance learning at the postgraduate stage of medical training: realities and prospects]. *Dosiahnennia i perspektyvy vprovadzhennia kredytno-modulnoi systemy orhanizatsii navchalnoho protsesu u vyshchych medychnykh (farmatsevtichnomu) navchalnykh zakladakh Ukrainy*: Proceedings of the All-Ukrainian scientific conference with international participation, dedicated to the 160th anniversary of the birth of I. Gorbachevsky. (T. 2), (pp. 423–425) Ternopil: TDMU [in Ukrainian].

3. Vasiuk O. (2011). Teoretyko-metodychni aspekty orhanizatsii dystantsiinoi osvity [Theoretical and methodological aspects of organizing distance education]. *Visnyk Knyzhkovoї palaty Ukrainy – Bulletin of the Book Chamber of Ukraine*, 2, 30–32 [in Ukrainian].
4. Slukhenska R. V., Lytvyniuk N. Ya., Bamburak V. B., Toderash V. D., Malanii V. I. (2022). Orhanizatsiia navchannia dystsypliny «Fizychna kultura ta sport» v umovakh dystantsiinoho navchannia [Organization of teaching the discipline "Physical Culture and Sports" in the conditions of distance learning.]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriia 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport) – Scientific Journal of the Drahomanov National Pedagogical University. Series 15. Scientific and Pedagogical Problems of Physical Culture (Physical Culture and Sports)*, 8 (153), 90-93 [in Ukrainian].
5. Boreiko N. Yu. (2021). Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia studentiv z fizychnoho vykhovannia v umovakh pandemii: praktychnyi dosvid [Organization of distance learning for students in physical education in a pandemic: practical experience]. *Zdorovia natsii i vdoskonalennia fizkulturno-sportyvnoi osvity: materials of the 2nd International scientific and practical conference*, (pp. 16-20), Kharkiv: Madryd [in Ukrainian].
6. Boichenko N. V., Aleksieieva I. A, Aleksienko Ya. V. (2016). Optymizatsiia navchalnoi roboty studentiv spetsializatsii «fizyчне vykhovannia ta sport» za dopomohoiu spetsialno rozroblenoho dystantsiinoho kursu «Sportyvna metrolohiiia» [Optimization of educational work of students majoring in "Physical Education and Sports" with the help of a specially developed distance course "Sports Metrology"]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriia 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport) - Scientific Journal of the Drahomanov National Pedagogical University. Series 15. Scientific and Pedagogical Problems of Physical Culture (Physical Education and Sports)*, Vypusk 7 (77). S. 12-15 [in Ukrainian].
7. Schastlyvets V. I., Rozhechenko V. M. (2022). Fizyчне vykhovannia zdobuvachiv vyshchoi osvity v umovakh voiennoho stanu [Physical education of higher education students under martial law.]. *Osvitnii protses v umovakh voiennoho stanu v Ukraini: materials of the all-Ukrainian scientific and pedagogical advanced training*, Odesa: Vydavnychy dim «Helvetyka», (pp. 420-422).